

ವಿಷಯಸೂಚಿ

ಅ - ೨ನೇ ಬ್ರಾ - ವಾ(೧೯೩-೨೬೨)

ಚಕ್ಷುರಾದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಎರಡು ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಅನುಭವವು ತಪ್ಪದೆ ಯಿರುವುದು ||

ಪ್ರಮಾಣವು ಪ್ರಮೇಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಇರುವುದು ಅದರ ಫಲ ಅನುಭವ ಎಂಬುದು ಪ್ರಮಾತೃವಿನಲ್ಲಿರುವುದು. ಈ ಎರಡೂ ಯಾವ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೋ ಅವನೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು (ಒಪ್ಪಬೇಕು) ||

ಪ್ರಮಾಣದ ಫಲವು ಯಾವುದರಲ್ಲಿರುವುದೋ ಅದು ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆ ಪ್ರಮಾಣವು ಪ್ರಮೇಯ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಫಲವು ಪ್ರಮಾತೃವಿನಲ್ಲೇ ಇರುವುದು ||

(ಯಾವುದರಲ್ಲಿ) ^೧ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಅದರ ಫಲವು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ಅದರ ಫಲ ಎಲ್ಲಿರುವುದೋ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ||

ಹೀಗಿರುವಾಗ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಇದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಪ್ರಮೆ, ಪ್ರಮಾತೃ, ಫಲ, ಪ್ರಮೇಯ ಸ್ವರೂಪಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ||

ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮವೊಂದೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳು ವ್ಯಭಿಚರಿತವಾಗಲು ತಪ್ಪಿಹೋಗುತ್ತಿರಲು ಪರತ್ಯಗಾತ್ಮರೂಪವಾದ ಅನುಭವವೊಂದೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ತಪ್ಪದೆ ಇರುವುದು (ನಿತ್ಯವಾಗಿರುವುದು).

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಅನುಭವದಿಂದಲೂ ದೇಹಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಈ ಆತ್ಮನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು ||

ಚಾರ್ವಾಕನು ಹೇಳಿದ 'ಅಹಂ ಮನುಷ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಅನುಭವವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಅವನ ಮತದ ಮೇಲೆ ದೋಷಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವನು.

^೨ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಶರೀರದ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಆವಾಗ 'ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆಂದು' (ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ) ಬರುವ ಬುದ್ಧಿಯಂತೆ ಇವನು ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅನುಭವವು ಆಗದೆ ಹೋಗುವುದು ||

^೧ಜ್ಞಾನವು ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವುದಲ್ಲ, ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅದೇ ಚೇತನವಾಗ ಬೇಕಾಗುವುದು, ಪ್ರಮಾತೃವು ಪ್ರಮಾಣಗೋಚರನಲ್ಲಿ, ಅನವಸ್ಥೆಯೇ ಆಗುವುದು.

^೨ಅಹಂ ಎಂದು ಬರುವ ಜ್ಞಾನವು ದೇಹದ ಗುಣವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಹಂತೆಯಿರುವಾಗ 'ನಾನು ಈ ಘಟವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆಂದು ಬುದ್ಧಿಯು ಬರುವಂತೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಅದು ಬರಬೇಕಾದೀತು, ಸಮಸ್ತ ದೇಹಗಳಲ್ಲೂ 'ನಾನು ಎಂಬುವ ಚೈತನ್ಯವು ಸಮಾನ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬರಬೇಕಾಗುವುದು, ಅದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿವನು' ಎಂಬುದಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನದಂತೆ ಬೇರೆ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಹುಟ್ಟದೆ

ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳನ್ನು ಬರಲಿ ಎಂದರೆ-

ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯವು ಒಂದು ವೇಳೆ ಇರುವುದಾದರೆ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಅದು ಇರುವುದೋ ಸಾಕ್ಷತ್ ಅದಕ್ಕೇ ಅಚೈತನ್ಯವೆಂತಾಗುವುದು, ಬೇರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಲಾರದು ||

ಒಂದು ವೇಳೆ ಬೇರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಚೈತನ್ಯವು ಮತ್ತೊಂದು ದೇಹವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಇರುವುದಾದರೆ - ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಈ ಮುಂದಿನ ಉತ್ತರವು

ಹಿಂದೆ ಆತ್ಮವೆಂದ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಮನುಷ್ಯನೆಂದು' ಇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟುವದೋ ಅದರಂತೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ದೇಹಗಳಲ್ಲೂ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾಯಿತು, ಅದರ ಅಂತಹ ಬುದ್ಧಿಯು ಬೇರೆ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದಲೂ ಚೈತನ್ಯವು ದೇಹದ ಧರ್ಮವಲ್ಲ ||

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವಿದೆ-

ಮತ್ತು ಈ ಚೈತನ್ಯವು ಅಹಂ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವದು, 'ಇದಂ' ಎಂಬ ವಿಷಯ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ; ವಿರೋಧವಿದೆಯಾದದ್ದರಿಂದ, ಬಿಸಿಯಾದ ಬೆಂಕಿಗೆ ಶೈತ್ಯವು ವಿಶೇಷಣ (ಗುಣ) ವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ ||

ಶರೀರಕ್ಕೂ ಚೈತನ್ಯವೆಂಬುದು ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿಶೇಷಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಜಾಡ್ಯಧರ್ಮದಿಂದ ಶರೀರವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷಣವಲ್ಲ, ಹೀಗಿರಲು ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ (ಶಬ್ದಾದಿಗಳಿಗೆ) ಅದು ಹೇಗೆ? ವಿಶೇಷಣವಾದೀತು? ||

ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವರು-

'ಅಹಂ ಮನುಷ್ಯ' ಎಂಬುವ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚೈತನ್ಯವೆಂಬ ವಿಶೇಷ್ಯವನ್ನು ಈ ಜ್ಞಾನವು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ, ಅದು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೆ ನಿಂತಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಬೇರೆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ (ಅಹಂ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ) ಹೇಗೆ? ಇದ್ದೀತು? ||

ಹೋಗುವುದು, ಉದಾ:- ಬಿಳಿಯ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿರುವಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಬಿಳಿಯ ಬಟ್ಟೆಯೆಂದು ಹುಟ್ಟುವುದು, ಅದರಂತೆ ಚೈತನ್ಯವಿರುವ ಸಮಸ್ತ ದೇಹಗಳಲ್ಲೂ ಅಹಂ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯು ಬರಬೇಕಾದದ್ದು ಯುಕ್ತವೆ, ಚೈತನ್ಯರೂಪವಾದ ಅಹಂ ಪದಾರ್ಥವು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ದೇಹ ಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹದಲ್ಲೂ ಅಹಂ ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಬರಬೇಕಾಗುವುದು, ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಚೈತನ್ಯವು ದೇಹ ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಯಾವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಚೈತನ್ಯವು ಇರುವುದೋ ಅದೇ ದೇಹಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯವಿರುವಾಗ 'ಅಹಮ್' ಎಂಬುವ ವಿಶೇಷಣವು ನೇರಾ ಆಗುವುದು, ಬೇರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿರುವ ಚೈತನ್ಯವು ನೇರಾ ಇರುವುದೆಂದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ದೇಹಗಳು ಚೈತನ್ಯವು ನೇರಾ ಇರುವುದೆಂದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ದೇಹಗಳು ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ನಾವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೊಂದೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನುವ ವಾದಿಗೆ ಚೈತನ್ಯವೊಂದೇ ಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆವಾಗ ಅಹಂ ಬುದ್ಧಿಯು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಲಾರದು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವವು ಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಶರೀರಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ-

ಆ ಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಶರೀರ ಇವುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಣ ವಿಶೇಷ್ಯಭಾವ (ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವವು) ಇದ್ದು ಸಂಬಂಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆ ಆದರೆ ಅವಾಗ ಒಂದೇ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪದಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದವು. ಪಂಡಿತರಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಸ್ತಿ ಬಾಲಕರ ಪರ್ಯಂತರವಾಗಿಯೂ (ಇರುವ ಜನರಿಗೆ) ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ¹ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ಚೈತನ್ಯದಿಂದಲಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಕೂಡಿರಬಲ್ಲದು? ||

ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಪ್ರಮೇಯ ಒಂದರಲ್ಲೇ ನಿಂತಿರುವುದೋ, ಪ್ರಮಾತ್ರವನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾರ್ಥವಾದ (ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ) ಚೈತನ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಲು ಯಾವ ಶಕ್ತಿ ತಾನೆ ಇದ್ದೀತು?

ಹೇಗೆ ಕುಂಭವು ತನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮನೂ ಕೂಡ ತಿಳಿದು ಬರುವನು, ಆದರೆ ಅನಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ಅನುಭವದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವವನಲ್ಲ ||

ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಪರತಂತ್ರವಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವೂ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ ||

ಈ ಚೈತನ್ಯವೇ ಆತ್ಮರನ್ನೂ ಅನಾತ್ಮವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಂತಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ, ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಗ್ರಾಹಕನಾದವನು ಗ್ರಾಹ್ಯನಾಗಿರುವುದೂ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ||

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪವಾದುದರಿಂದಲೇ ದೇಹಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾದ ವ್ಯುತ್ಪನ್ನಕ್ಕೆ ದೇಹವು ಪರಾಕ್ (ಬಾಹ್ಯ) ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಹೇಗೆಂದರೆ? ಬೆಂಕಿಗೆ ಶೈತ್ಯವು ವಿಶೇಷಣ (ಧರ್ಮ) ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ||

“ಯಥೈವ ಪಾರಿಹಾರ್ಯಾದಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿ ಭಾವವನ್ನು ಈಗ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವರು-

¹ ಕೃಷ್ಣ: ಸರ್ಪ: ಎಂದು ತೋರುವಾಗ ಒಂದೇ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವೆಂಬ ಧರ್ಮವೂ ಸರ್ಪವೆಂಬ ಧರ್ಮಿಯೂ ಒಂದೇ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವವು. ಇದು ಲೋಕಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

² ಘಟಜ್ಞಾನವು ಆದರೆ ಘಟವು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಜ್ಞಾನವು ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರುವುದು, ಹಾಗೆಯೇ ಚೈತನ್ಯವು ದೇಹಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರಲು ಅದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಇರಲಾರದು 'ಇದು ನನ್ನ ಶರೀರ' ಎಂದು ಪಂಡಿತ ಪಾಮರ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶರೀರವು ಆತ್ಮವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯಥಾ ಘಟಾದಿಗಳೂ ಆತ್ಮವಾಗಿ ಬಿಡುವವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಮೊದಲಾದ ಪರಿಣಾಮವು ಇರುವುದು, ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವು ಇರುವುದು, ಆದರೆ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದ ಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೇಗೆ? ಇದ್ದೀತು? ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ^೬ವಿಷಯಸಾಧನೆಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ? ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು?

‘ತಥಾಹಿಕ್ಷಿತಿ ತೋಯ’ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವರು--

(ಪಂಚ) ಭೂತಗಳಿಂದ ಚೈತನ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತರ್ಕದಿಂದಲೂ ಭೂತಗಳು (ಇದರಲ್ಲಿ) ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಸುಳ್ಳಾದದ್ದರಿಂದಲೂ ತರ್ಕದಿಂದಲೂ ಅದು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ ||

ಚೈತನ್ಯವು ಭಾವವಸ್ತುವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ವಿನಾಶಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಘಟದಂತೆ ಹುಟ್ಟುವದೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ--

ಹಾಗಿಲ್ಲ, ಚೈತನ್ಯವೇ ಹೋದ ಮೇಲೆ ‘ನಾನು ಸತ್ತೆ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವೂ ಸಹ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಶರೀರವೂ ಜಡವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಚೈತನ್ಯದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದಿದ್ದರೆ ಚೈತನ್ಯವು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ||

‘ನಚಾತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾಸ್ತಿ’ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಈಗ ನಿರಾಕರಿಸುವದು--

ಸ್ವಪನದ ಅನುಭವವು ಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಇಷ್ಟವಲ್ಲ, ಸ್ವಪ್ನಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಿನ ಅನುಭವವು ಬಾಧಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವೊಂದೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ||

ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏಳುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಚೈತನ್ಯವು ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ಇದ್ದಾಗಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವೇ ಚೇತನ (ಆತ್ಮ) ವೆಂತಾಗಲಿ, (ಭೂತಗಳ ಸಂಘಾತವಾದ ದೇಹವು ಆತ್ಮವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ) ||

ಪ್ರಾಣವು ಹೋದ ನಂತರ ದೇಹವು ನಿಲ್ಲುವುದು ಹೋಗುವದರಡೂ ಸಮಾನವಾಗುವುದು--

ಜ್ಞಾನವು ಭೂತಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಶರೀರದಂತೆ ಚೈತನ್ಯವು ಇರಲಿ (ಇರಬೇಕಾಗುವುದು) ಅಥವಾ ಚೈತನ್ಯದಂತೆ ಕಾರಣನಾಶದಿಂದ ಶರೀರವೂ ನಾಶವಾಗಲಿ ||

ಎಚ್ಚರಿನ ಶರೀರದಂತೆ ಸ್ವಪ್ನದ ಶರೀರವೂ ಭೂತಗಳಿಂದ ಆಗಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಸತ್ಯವಾದ ಭೂತಗಳೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಶರೀರವು ಅಸತ್ಯವಾದದ್ದು ಏತರಿಂದ?

^೬ಚಿನ್ನದ ಒಡವೆಯು ತನ್ನ ಕಾರಣವಸ್ತುವಾದ ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು, ಚಿನ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಡವೆ ಇರಲಾರದು, ಅದರ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣವು ಪ್ರಮೇಯ (ವಿಷಯ)ದಲ್ಲಿ ಇರಬಲ್ಲದು, ಅಂದರೆ ಪ್ರಮಾಣವು ತನ್ನ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಅದರ ಜ್ಞಾನವೂ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು ಯುಕ್ತ, ಪ್ರಕೃತ ಆತ್ಮ ಚೈತನ್ಯವು ಪ್ರಮೇಯವೇ ಅಲ್ಲದಿರುವಾಗ (ಜಡವಲ್ಲದಿರುವಾಗ) ಪ್ರಮಾಣವು ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಇರಲಾರದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ ||

ಸ್ವಪನದೇಹವು ಸತ್ಯವಾಗಿರಲಿ ಅಸತ್ಯವಾಗಿರಲಿ, ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಚೈತನ್ಯವು ತಪ್ಪದೆ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ||

ಅದರಿಂದ ^೨ಮನುಷ್ಯ ದೇಹ ಆನೆ ದೇಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಜಾಗರ ಸ್ವಪ್ನ ಮುಂತಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಆತ್ಮನು ಸಿದ್ಧಿಸುವನು ||

ದೇಶ, ಕಾಲ, ವಯಸ್ಸು, ಜಾತಿ, ರೂಪ, ಶಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಬೇದದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಹುಟ್ಟಿದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆಯ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ (ದೇಹಾತಿರಿಕ್ತ) ನಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇದು ಯುಕ್ತವಾಗುವುದು ||

ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇ ಪ್ರಮಾನವಾಗಿರುವವನಿಗೆ ಮತ್ತು ತರ್ಕವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವನಿಗೆ 'ಜ್ಯೋತಿಯು ಉಪಕೃತವಾಗುವ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗದ ಜಾತಿಯುಳ್ಳದೆಂದು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯವಿಲ್ಲ ||

ಸಜಾತೀಯ ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ನೀನು ಏನು ಹೇಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ್ದು? ಸಾಮಾನ್ಯವೆ? (ಜಾತಿಯೆ)? ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆ? ಜಾತಿಯೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸಜಾತೀಯವಾದ ಜಾತಿಯೆಂಬುದು ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿದರೆ (ಜಾತಿಗೊಂದು ಜಾತಿ, ಇದಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಜಾತಿ ಎಂಬ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ) ಅನವಸ್ಥೆಯೆ ಬರುವುದು, ಅದರಿಂದಲೇ ವಾದಿಗಳು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಜಾತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳುವರು ||

ಭೌತಿಕ ರೂಪದಿಂದಲೇ ಸಜಾತೀಯವೆನಿಸಿ ದೇಹಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರಕವಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿಯಿದೆಯೆಂಬುದು ಸಂಮತವಾದರೆ ಅದು ದೇಹದಲ್ಲೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೇ ಬೇಡವಾಗುವುದು ||

ಯಾವುದು ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ವಿಶೇಷವೇ ಅಪೇಕ್ಷಿತವೆಂದಾದರೆ ಉಪಕೃತವಾಗುವ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಸಮಾನ ಜಾತಿಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ? ಅದು ಉಪಕಾರಕವಾದುದರಿಂದ; ಎಂತ ತಿಳಿಯಬೇಕು ||

ಹಿಂದಿನ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಬದಲು ತರ್ಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-

ಸಂಶಯಾಸ್ಪದ ವಾದ ಈ ಅಂತರ್ಜ್ಯೋತಿಯು ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಕವಾದುದರಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾದ ಜಾತಿಯುಳ್ಳದ್ದು, ಯಾವುದು ದೇಹವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವರೋ ಅದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾದ ಜಾತಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದು (ಯುಕ್ತಿ).

^೨(ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು 'ಆತನೇ ಇವನೆಂದು ಬರುವ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞ (ಅನುಭವ), ಹಾಗೂ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ ಆನೆಯನ್ನು ಪುನಃ ನೋಡುವಾಗಲೂ 'ಅದ ಆನೆ ಇದು' ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆಯ ಹುಟ್ಟುವುದು) ಅಥವಾ ನಾನು ಕಂಡ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಈಗ ಕಾಣುವೆನು ಕಂಡ ಆನೆಯನ್ನು ಈಗಲೂ ಕಾಣುವೆನು ಎಂದು ಸ್ವಾನುಭವವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದು ತಾನೇ, ಈಗಲೂ ನೋಡುವವನು ತಾನೇ ಎಂದು ಬರುವ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆಯ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಆತ್ಮನಿರುವನೆಂದು ಗುರುತಿಸುವುದು.

ಮತ್ತು ಉಪಕೃತವಾಗುವ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಉಪಕಾರಕವು ಸಜಾತೀಯವೇ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲ, ಉಪಕೃತವಾಗುವ ವಸ್ತುವು ಉಪಕಾರಕವಸ್ತುವಿಗೆ ಸಜಾತೀಯವೆಂದೂ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ, ಉದಾ:- ಘಟವು ಘಟಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೂ ಸೂರ್ಯನು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ||

ಽಸಮಾನಜಾತಿಯಾದವುಗಳಿಂದಲೂ ವಿಜಾತೀಯ ವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ದೇಹದ ಉಪಕಾರವು ಸಂಮತವಾಗಿದೆ ಪೃಥಿವಿ, ಅಪ್ಪು, ವಾಯು ಇವುಗಳಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ನೇರಾ ಉಪಕಾರವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಿಯಮವೇನೂ ಸಂಮತವಲ್ಲ ||

ನೀನು ವಿಜಾತೀಯ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವಾದರೆ ನಾಲ್ಕು ಭೂತಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇ ದೇಹವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ? ||

ಅಭಾವವೂ ಸಹ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಾವವಸ್ತುವಿನಂತೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಅದರಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಕವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಾಜತ್ಯನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ ||

ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಗೆ ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿರ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಉಪಕಾರವು ಇರುವುದು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮಿಂಚಿನ ಬೆಂಕಿಗೆ ನೀರಿನಿಂದಲೂ ಉಪಕಾರವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡಿದೆ ||

ಬೆಂಕಿಗೆ ನೀರಿನಿಂದಲೂ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೂ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು ಕಂಡಿದೆ, ಮಿಂಚಿನ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ನೆಲದ ಬೆಂಕಿಯು ಆರಿಹೋಗುವುದು, ಹಾಗೂ ನೀರಿನಿಂದಲೂ ಆರಿ ಹೋಗುವುದು. ಇದೂ ಕಂಡಿದೆ ||

ಅದರಿಂದ ಉಪಕಾರ ಅಥವಾ ಅಪಕಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಜಾತೀಯ ವಿಜಾತೀಯ ಎಂಬುವ ನಿಯಮವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ ||

ಎಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರ್ಯ ಉಪಕಾರಕಭಾವವಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಸಜಾತೀಯತೆಯಿರುವುದು, ಎಲ್ಲಿ ಸಜಾತೀಯತೆ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರ್ಯ ಉಪಕಾರಕ ಭಾವವೆಂದೂ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ, ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಜಾತಿಯತೆಯಿದ್ದರೂ ಘಟಗಳಿಗೂ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿಗೂ ಉಪಕಾರ್ಯ ಉಪಕಾರಕಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಭಂಗವೇ ಸರಿ ||

ಪಂಚಭೂತಗಳ ಸಮುದಾಯ ರೂಪವಾದ ಶರೀರವು ಪೃಥಿವಿ ಅಂಶವಾದ ಅನ್ನಾದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಜಲದಿಂದಲೂ, ಬಿಸಲು ಬೆಂಕಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೆ ಗಾಳಿಯಿಂದಲೂ ಉಪಕೃತವಾಗಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದು. ಕಂಡಿದೆ, ಅದರಿಂದ ಉಪಕಾರಕವಾದದ್ದು ಸಜಾತೀಯವೇ ಎಂದಾಗಲಿ, ವಿಜಾತೀಯವೇ ಎಂದಾಗಲಿ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ.

ಮುಳ್ಳಿಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತೇವೆ ಈ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟಕಾಭವವು ಉಪಕಾರ ಆಗಿದೆ, ಅದರಿಂದ ಭಾವವಸ್ತುವೇ ಭಾವವಸ್ತುವಿಗೆ ಉಪಕಾರಕವೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದೆ ಹೇತುವಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚಾರವೆಂದು ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಿತೋ ಅದೂ ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೆ ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಪಕ್ಷವೆಂದೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಪುರುಷ ಪದದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಸಮೇತ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸರಿಯಲ್ಲ, ಏಕದೇಶವು ಸಾಧ್ಯಕ್ಕೆ (ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ) ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ||^{೧೧}

೧೨

೧೩

^{೧೧}ಹಿಂದೆ ಈ ಜ್ಯೋತಿಯು ದೇಹದೊಳಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೆಂದೂ ಇದೇ ಅಂತಸ್ತವೆಂದೂ ಸಾಧಿಸಲು ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿ ಅತೀಂದ್ರಿಯತ್ವವೆಂಬುದು ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚರಿತವಾಗುತ್ತವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅದು ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವೆ 'ಕಿಂಜ್ಯೋತಿಯಂ ಪುರುಷಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪುರುಷಪದದಿಂದ ದೇಹಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯು ಅಂತಸ್ತ (ದೇಹದೊಳಗೆ) ಇರುವುದೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಸಹಿತವಾದ ದೇಹವೇ ಪಕ್ಷವಾದದ್ದರಿಂದ ಅದರೊಳಗೂ ಇರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯ ಕೋಟಿಯೊಳಗೆ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಇಷ್ಟವೇ ಆಗುವುದು. ಆದರೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೇತು ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೆ ವ್ಯಭಿಚಾರವೇಕೆ? ಇಲ್ಲ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಪಕ್ಷದ ಏಕದೇಶವೆ ವ್ಯಭಿಚಾರಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ ಸರಿಯಲ್ಲ, ಪಕ್ಷದೊಳಗೆ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ವಿಪಕ್ಷತ್ವವೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪರ ಮಾಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅಂತಸ್ತತ್ವ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ವ್ಯಭಿಚಾರ ದೋಷ ಸಂಕೆಯೂ ಸರಿಯಲ್ಲ, ಹೇತುವಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಎಂದು ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವವು, ಆವಾಗ ಹೇತುವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ (ವಿಮತಂ, ಅನ್ಯಸ್ತಮ್, ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅರ್ಥೇಸತಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಠಾತ್) ಪರಮಾಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅಂತಸ್ತತ್ವವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲ, ಇದೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಆನಂದಗಿರಿ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿಂದ ಹಾಗೂ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

^{೧೨}ಅಥವಾ ಅಂತಸ್ತ ಮತ್ತೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯತ್ವ ಈ ಎರಡು ಹೇತುಗಳಿಂದ ಈ ಜ್ಯೋತಿಯು ಭೌತಿಕವಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಧಿಸುವಾಗ ಆ ಹೇತುಗಳು ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚರಿತವಾಗುವವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಿತು ಅದರಲ್ಲೂ ಅಂತಸ್ತತ್ವವೆಂಬುದು ವ್ಯಭಿಚರಿತವಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಉಪಕಾರ್ಯವಸ್ತುವಿಗೂ ಅಂತಸ್ತವಾದರೆ ಅದೇ ಹೇತು, ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಉಪಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಒಳಗಿರುವುದೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಬರಲಿಲ್ಲ, ಹೇತುವೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ವ್ಯಭಿಚಾರವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲ, ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹೇಗೆ ಉಪಕಾರ್ಯ ಪಕ್ಷಕೋಟೀಗೆ ಹೇಗೆ ಸೇರಿವೆ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಸೇರಿಯೆ ಇದ್ದ ದೇಹವೇ ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ದೇಹಂದ್ರಿಯ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೂ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು ಈ ಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುವಾಗ ಪಕ್ಷದ ಏಕದೇಶವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವ್ಯಭಿಚಾರಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಲಾರವು, ಪಕ್ಷವೆಂಬುದು ಎಂದಿಗೂ ವಿಪಕ್ಷ (ಸಾಧ್ಯಭಾವವುಳ್ಳ)ದ್ದಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಏಕದೇಶಕ್ಕೆ ಅದರ ಅಂತಸ್ತತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅತೀಂದ್ರಿಯತ್ವವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅಗ್ರಾಪ್ತವೆಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಭಿಚಾರವಿಲ್ಲ || ಅಥವಾ ಮತ್ತೊಂದು ಈ ವಾರ್ತಿಕದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದು. ಅಂತಸ್ತತ್ವವೆಂಬುವ ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾಗ ಅತೀಂದ್ರಿಯತ್ವವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚರಿತವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಅವುಗಳು ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಪಕ್ಷವೇ ಆದದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ರಾಪ್ತತ್ವವು ಅತೀಂದ್ರಿಯತ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತ ಈ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ

^{೧೩}ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹೇಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯ ಎಂದರೆ ಪುರುಷವೆಂಬುವ ದೇಹವು ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೆಂಬುದು ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯ, ಅದರೊಳಗಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚಾರವಿಲ್ಲ, ಅಭೌತಿಕತ್ವವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾಗ ಅಂತಸ್ತತ್ವವೆಂದು ಹೇತುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು ವ್ಯಭಿಚರಿತವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ! ಅಭೌತಿಕವಾದ ಪ್ರತ್ಯಗ್ ಜ್ಯೋತಿಯ ಪಕ್ಷ ಅದೇ ವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧ್ಯಪದದ ಅರ್ಥ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂತಸ್ತತ್ವವೆಂಬುವ ಏಕದೇಶ, ಅಂತಸ್ತತ್ವವೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ ಸ್ವರೂಪ ಅಂದರೆ ಕಾರ್ಯಾಕಾರಣಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವವೆಂಬ ಅಂತಸ್ತಾಹೇತುವು ಇಂದ್ರ ಹೇತುವು ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿತ್ವವಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಜವಾಗಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದಲೂ ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವ್ಯಭಿಚಾರಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಲಾರವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. (ಇದೆಲ್ಲವೂ ಆನಂದ - ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ)

ಪೂರ್ವವಾದಿಯು ಅನುಮಾನ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು-

^{೧೪}(ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲೂ) 'ವಿಶೇಷೇಽನು ಗಮಾಭಾವ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೇಳಿದ ದೋಷಣೆಯು ದೋಷಣೆಯಂದಾಗುವುದೂ ಸಹ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ||

ಹಾಗಾದರೆ ಪೂರ್ವವಾದಿಯು ಹೇಳುವ ದೋಷಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೇನು?

^{೧೫}ಅಗ್ನಿ ಮುಂತಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಸಾಧ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ವಿಶೇಷ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ (ಅನುಗಮವಿಲ್ಲವೆಂಬ) ದೋಷವೂ, ಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯತೆಯೆಂಬ ದೋಷವು ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಒಂದೇ ರೂಪವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ||

ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೊಂದೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನುವ ನಿನಗೆ (ಚಾರ್ವಾಕನಿಗೆ) ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂತಾಗುವವು, ಏಕೆಂದರೆ! ತರ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯು (ಅಸ್ತಿತ್ವವು) ಸಂಮತವಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ||

ಮತ್ತು ಗ್ರಾಹಕ- ಗ್ರಹ (ಜ್ಞಾನ) ಗ್ರಾಹ್ಯ, ಭಾವ, ಅಭಾವ ಎಂಬ ವಿಭಾಗವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅನ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚೈತನ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ (ಅದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ)

(ದೇಹವೇ ಚೇತನ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ) ತದ್ಭಾವಭಾದಿತ್ವವೆಂಬುವ ಹೇತುವು ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲ ದೇಹವಿದ್ದರೆ ಚೈತನ್ಯವಿರುವುದು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ, ದೇಹವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಚೈತನ್ಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಸಹ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು? (ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ) ||

^{೧೬}ಇಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಅನುಮಾನ, ತರ್ಕ, ಅದು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಪೂರ್ವವಾದಿ ಚಾರ್ವಾಕನು ವಿಶೇಷ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇತು ಇದ್ದರೆ ಸರ್ವತ್ರ ಅನುವರ್ತಿಸಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧ್ಯತಾ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧನ ದೋಷವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದು ಉದಾ:- ಧೂಮವು ವಸ್ತಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದದ್ದು, ಈ ಧೂಮವು ಪರ್ವತವೊಂದರಲ್ಲಿರುವುದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದರೆ ಮಹಾನಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವರ್ತಿಸಿ ಬರಲಾರದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಧೂಮವೆಂದಿಷ್ಟೆ ಹೇಳಿದಂತಾಗಿ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧನ ದೋಷ, ಮಹಾನಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಧೂಮವಿದ್ದು ವಸ್ತಿಯೂ ಇರುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಸಾಧನವೆಂಬ ದೋಷವು ಬರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಅನುಮಾನವೆಂಬುದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರದೆಂದು ವಾದಿಯು ಸಾಧಿಸುವನು, ಆದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಿರುವರು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ಸಿದ್ಧಸಾಧನವೆಂಬದೋಷಗಳೆರಡೂ ದೋಷವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಂದು ಇದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿದಾಗಲೇ ಸಾಧ್ಯ, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಭಂಗ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧನಾದಿ ದೋಷಗಳ ಬಲದಿಂದಲ್ಲವೆ ಅನುಮಾನ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ತರ್ಕಿಸುವುದು. ಹೇತುವೇ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವೇ, ಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಈ ದೋಷಕ್ಕೂ ಸಾವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ

^{೧೭}ಸಾಧ್ಯವು ವಸ್ತಿ ಮೊದಲಾದವು ಒಂದೇ ರೂಪವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೋಷಗಳು ಬರುವವು, ಆದರೆ ಹೇತು ಸಾಧ್ಯಗಳು ವಿಶೇಷ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಎರಡು ದೋಷಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಉದಾ:- ಪರ್ವತವನ್ನು ಮಹಾನಸವನ್ನು ಚಿತ್ತರವನ್ನು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿಶೇಷ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ವಸ್ತಿ ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೂ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಅದರಿಂದ ಹೇಳುವ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

೧೨. “ಸಂಸ್ಕೃತ ತೋರ/ಮಂತ್ರ” ಇದ್ದ ವಸ್ತುವೇ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತೋರುವುದು, ಇಲ್ಲದವಸ್ತು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದಿಯಕ್ಕೆ ಭಾವವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ, ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದರಿಂದ ಇರುವುದಷ್ಟೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ.

ಶಂಕೆ

ಅಭಾವವೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆವು-
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣವೇನೆಂದು ಹೇಳುವಿರಿ?

ಪ್ರಮಾಣ್ಯ-ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯಷ್ಟೆ, ಯಾವದು
ಇದ್ದರೂ ಯಾವುದು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲವೋ, ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದು
ಹೇಗೆ? (ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು)

ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವಭಾವವೆಂಬುದೂ ನಿತ್ಯ, ಕೆಲಕಾಲಮಾತ್ರ ಇರುವುದಾದರೆ- ಉತ್ತರ

ಸ್ವಭಾವವೂ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಇದು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಂದಲಾರದು,
ಏಕೆಂದರೆ! ಸ್ವಭಾವವೆಂಬುದು ವಸ್ತುವಿನ ತತ್ವ (ನಿಜಸ್ವರೂಪ), ಅದರಿಂದ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ
ತತ್ವವು ಎಂದಿಗೂ ಬೇರ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ (ಬಿಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ)

ಪೂರ್ವವಾದಿಯ ಸ್ವಭಾವವಾದವನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಯ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದು

ಧರ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸ್ವಭಾವವು ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನೀನೂ
ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದದ್ದು ಇದೆಯೋ, ಅದನ್ನು
ನನ್ನಿಂದ ಕೇಳು.

ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವುದು ನಿಂದಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖ
ದುಃಖಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ಫಲ, ಇದೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ
ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುವುದು ||

ಧರ್ಮಾದಳು ಆಗಮವೊಂದೇ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ
ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದು? ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಯು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದು
ಯುಕ್ತವೇ ಎಂದರೆ ವೇದವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದೂ ಸಹ ಹಾಗೆಯೇ ಯುಕ್ತವೇ ಆಗುವುದು ||

ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅದರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಏನು? ಹಾನಿಯಾಗಲಿವೆಂದರೆ-

ಹಾಗಾದರೂ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೂ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಈ ವಿರೋಧವು
ಬೇಡವೆಂದರೂ ಬಲಾತ್ಕರವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಬೆಂಕಿಗೆ ದಹನಮಾಡುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಭಾವವು ಶಕ್ತಿಯೆಂದೇ ನೀನು ಹೇಳಿದರೆ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಅದು ಸಿದ್ಧಿಸದೆಯಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು
ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ^{೧೮}ವಿರೋಧವೇ ಬರುವುದು ||

^{೧೮} ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇದ್ಯವಲ್ಲ, ಅದು ಕಾರ್ಮದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದು, ಆವಾಗಲೆ ಪೂರ್ವವಾದಿಯು
ತರ್ಕವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ಆಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರುವುದೆಂದರ್ಥ.

ಪೂರ್ವವಾದಿಯೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಯಂತೆ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ದೋಷ-

ನಾನು ಒಪ್ಪಿರುವಂತೆ ನೀನೂ ಒಪ್ಪಿರುವುದಾದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ದುಸ್ಥಿತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ||

ನಿನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ನಾನೂ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆ, ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೂ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿದೆಯೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ^{೧೯} ಇಷ್ಟಾರ್ಥವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು ||

(ಧರ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ) ಫಲದಾನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಮತ್ತೊಂದು ಧರ್ಮದಿಂದ ಎಂದರೆ ಅನವಸ್ಥೆಯೆಂಬ ದೋಷವು ಬರುವೆಂದು ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಿತೋ ಆ ದೋಷವನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದು ಹೇಗೆ? ^{೨೦} ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಬಲದಿಂದಲೇ ಅನವಸ್ಥೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಉಪಸಂಹಾರ

^{೨೧} ಅದರಿಂದ ದೇಹಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೆ ಆತ್ಮನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಿದ್ಧಿಸುವನು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ತರ್ಕದಿಂದ ಆದಿತ್ಯಾದಿ ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧಿಸುವನು ||

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ತರ್ಕವೂ ಇದೆ-

ನೋಡುವುದೆ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳದ್ದು ದೇಹವೇ ಎಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲೂ ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದನ್ನೇ ನೋಡುವುದೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಿಸದೆ ಹೋಗುವುದು ||

ಹೊರಗಿನ ಆದಿತ್ಯಾದಿ ಜ್ಯೋತಿಗಳು ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುವಂತೆ ಹಿಂದೆ ಕಂಡಿದ್ದನ್ನೇ ಕಾಣುವನು. (ಅದರಿಂದ ದೇಹವೇ ದ್ರಷ್ಟೃವಲ್ಲ) ||

^{೧೯} ಅನುಮಾನಾದಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನೀನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂತೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೆ ಆದರೆ ನೀನೇ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದ 'ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿ' ದೇಹಾದಿಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾದುದೆಂದು ತರ್ಕದಿಂದಲೂ ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸಿತೆಂದರ್ಥ.

^{೨೦} ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಅನಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬಹುದು. ಇದೇ ವಾರ್ತಿಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

^{೨೧} "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂದು ಶಾಬರ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿದೆ || (ಆನಂ-ಟೀಕಾ)

ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಕಂಡಿದ್ದು ಕಾಣುವುದು ಹೇಗೆ?—

ಅವನು ಮೊದಲು ಯಾವ ಕಾರನ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿಂದ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದನೋ, ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಆತ್ಮನು ನೋಡುವನು ||

ಅತಿರಿಕ್ತ ಆತ್ಮನೇ ನೋಡುವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯುಕ್ತಿ—

ಕಣ್ಣು ಕಿತ್ತಿರುವ ಈತನು ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೀಳದೆಯಿರುವವನಂತೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಘಟವನ್ನು ನೋಡುವನು, ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ||

ಅದರಿಂದ ಇದು ಸಿದ್ಧಿಸುವದು—

ಯಾವನು ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಘಟವನ್ನು ಕಾಣುವನೋ | ಅವನೇ ಹಿಂದೆಯೂ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಘಟವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದನು, (ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸುವದು) ||

ಮರನ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಭಾಗವಾಗದಿರುವ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದವು ಅಸಂಭವವಾದದ್ದರಿಂದ ದ್ರಷ್ಟತ್ವವು ಅದಕ್ಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ದೇಹವೇ ದ್ರಷ್ಟ (ಚೇತನ) ವಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ದೇಹದಲ್ಲೇ ದರ್ಶನಾದಿಗಳು ಆಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು || (ಹಾಗಿಲ್ಲ)

ಇಂದ್ರಿಯ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ದ್ರಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆಯು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ, ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಸಂಧಾನವೆಂಬುದು ಭಿನ್ನವಾದ ದರಷ್ಟವಿಗಿ ಆಗುವಂತಹುದಲ್ಲ ||

ಪ್ರತಿಸಂಧಾನ (ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆ)ಯೆಂಬುದು ಯಾವ ಚಾತೀಯದು?

ಯಾವ ಘಟವನ್ನು ನಾನು ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ್ದೆನೋ ಅದನ್ನು ಈಗ ನಾನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡುವೆನು ಎಂಬುವ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆಯು ದ್ರಷ್ಟವು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಆಗಲಾರದು ||

ಮನಸ್ಸೇ ದ್ರಷ್ಟ (ಸಾಕ್ಷಿ) ಯಾಗಲಿ ಎಂಬ ಶಂಕಾ ಪರಿಹಾರ ಶಂಕೆ

ಹಾಗದರೆ ಮನಸ್ಸೇ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೆಂದಾಗಲಿ; ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ! ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅದೇ ಆಶ್ರಯವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನ- ಹೀಗಲ್ಲ ಆ ಮನಸ್ಸೂ ಸಹ ವಿಷಯವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ದ್ರಷ್ಟವಲ್ಲ ||

ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ! ವಿಷ್ಣು? ಎಂದರೆ—

ಯಾವುದರಿಂದ ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕುಡಿಯದೆ ಈ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲೂ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲೂ ಘಟದಂತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆಯೋ ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಮನಸ್ಸೂ ಆತ್ಮವಲ್ಲ ||

ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನು ಪ್ರಮಾತ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಅಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಮಾತ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ವಿಜಾತೀಯವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನು ನಿತ್ಯವೂ ನೋಡುವನು, ಅದರಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸು ದ್ರಷ್ಟೃ (ಆತ್ಮನು) ಆಗಲಾರದು ||

ಮತ್ತು ಈ ದೇಹವು ಭೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುದೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೊಂದು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣದ ಭೋಕ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು?

ಅದು ಹೇಗೆ ಭೋಗ್ಯ? ಎಂದರೆ-

ಆಯಂ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತು ತಿಳಿಯುವದು ಅಹಂ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ಭೋಕ್ತೃವು ತಿಳಿಯುವನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಭೋಗ್ಯ, ಭೋಕ್ತೃಗಳು ವಿರುದ್ಧ ರೂಪವಾಗಿ ತೋರುವವು ||

ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಶುಷ್ಕ ತರ್ಕಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ವಾಚಾಮಾಡಿದ ಆಕ್ಷೇಪಗಳೂ ದೂಷಣೆಗಳು ಇನ್ನು ಸಾಕು, ನರರಿಗೆ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಹೇಳುವುದು ||

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಆಶಂಕೆ ಮಾಡಿ ಜನಕನು ಈ ಆತ್ಮನು ಯಾರೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು ||

ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೇಹವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಘಾತದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವೆಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಹೆಂಗಸರು, ಹುಡುಗರು, ಪಂಡಿತರ ಪರ್ಯಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ||

ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ವಿರೋಧ ಹೇಗೆ?

ಈ ಹಿಂದೆ ಪುರುಷ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಂಬಂಧವು ದೇಹಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದ ಅನಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಯೊಡನೆ ಇರುವುದೆಂದು ಹೇತುವಿನಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು (ಆತ್ಮನೇ ಜ್ಯೋತಿಯೆಂದು) ಹೇಳುವ ವಚನದಿಂದ ಈಗ ^{೨೨}ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ವಿರೋಧವು ತೋರುವುದರಿಂದ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗಿ ರಾಜನು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ||

ದೇಹಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಆತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಯಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದರೆ ಈ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ವಿರೋಧವು ಇಲ್ಲ ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ ||

^{೨೨}ಪಾಣಿನಿಯು ಶತ್ವ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕಿಂ ಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ ಡತಮಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ತೋರಿಸಿರುವನು. ಪಾ. ಸೂತ್ರ-

ಸಾಕ್ಷಿ ಚೇತನ, ಬುದ್ಧಿ, ಶರೀರ ಈ ಪರ್ಯಂತರವಿರುವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯೂ ಅನುವರ್ತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಶಬ್ದವು ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ ||

‘ಶತಮ ಆತ್ಮಾ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಡತಮಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯವಿದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆತ್ಮನು ಜ್ಯೋತಿಯೆಂಬುದು ವಿವಕ್ಷಿತ? (ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಅರ್ಥ) ||

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿದ ನಂತರ ಮುನಿಯು ಹಿಂದಿನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ (ತರ್ಕಕ್ಕೆ) ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಂತೆ ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುವವಚನದಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದನು ||

ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಆಗುವ ಉಪಕಾರದ ಬಗೆ

ಸೂರ್ಯಮೊದಲಾದ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುವವನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಸಾರಾದಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು, ಅನಂತರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆ ಮೂಲಕ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು ||

ಆತ್ಮ ಚೈತನ್ಯವು ಪರಿಬಿಂಬಿಸಿದ ದೇಹಂದ್ರಿಯ ಸಪೂತದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದು, ಅದರಿಂದ ಆ ಸಂಪೂತವು ಸ್ಮರಣೆಯು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಹೊರಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ||

^{೨೩}ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವೆಂಬುದೊಂದು ಆತ್ಮ ಎರಾಡನೆಯದು ^{೨೪}ಲಿಂಗವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು, ಚೈತನ್ಯವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು, ನಾಲ್ಕನೆಯದು ‘ನೇತಿನೇತಿ’ ಯೆಂದು ಯಾವುದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದೂ ಅದು.

ಹೊರಗಿನ ಜ್ಯೋತಿ ಒಳಗಿನ ಜ್ಯೋತಿ ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ದೇಹವು ಇರುವುದು; ಅದು ವಾಚಿಕ, ಮಾನಸ, ಕಾಯಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸುಖಾದಿಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದು ||

ಸೂರ್ಯಾದಿ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಆ ಈ ದೇಹವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಗಿದ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ, ಅದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಹೊರಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ||

^{೨೩}ಪರಮಾವಧಿಯಾದ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದು ಅಂತರ್ಮಾಮಿ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಆತ್ಮ ಹೂರನೆಯದ್ದು ನಿರ್ಗುಣವಾದ ಶುದ್ಧ ಚೇತನ ತುರೀಯ

^{೨೪}ಲಿಂಗಶರೀರ ಮುಖವಾದದ್ದು ಅಂತಃಕರಣ ಚೈತನ್ಯವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದ್ದು (ಜೀವಾತ್ಮ)

ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿನ ಜ್ಯೋತಿಯ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು, ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯತತ್ವಜ್ಯೋತಿಯ ಉಪಕಾರವು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ ನಿಮಿತ್ತದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ (ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿರುವುದು).

ಆ ಆದಿತ್ಯಾದಿ ದೇವತಾನುಗ್ರಹವು ಈತನಿಗೆ ದೇಹದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆಗುವುದು, ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾತ್ರ ಆಗುವುದು, ಆತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಯ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾತ್ರ ಸಮಸ್ತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಅಧಿದೈವಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವುದು ||

ಅರ್ಥವರ್ಣನೆ ವೇದದಲ್ಲಿ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ವಚನವೂ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಈಶ್ವರನ ಸ್ಮೃತಿಯು (ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ) ||

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಆಧಿದೈವಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಆಧಿಬೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳೂ ಅಸ್ಥಿರವಾದವು (ಆದರಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲವೂ) ^{೨೫} ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿವೆ.

ಹೊರಗಿನ ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ವಾಕ್ಯ, ಮನಸ್ಸು, ಶರೀರ ಈ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಸ್ವಪ್ನ ಮೊದಲಾದ ಈ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೇ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗಿರುವನು, ಬೇರೆಯಲ್ಲ ||

ದೇಹ-ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಇವುಗಳ ಭೇದವು ಸೂರ್ಯನಿಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಗ್ ಜ್ಯೋತಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು “ಯೋಽಯಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ” ಎಂಬ ವಚನವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸಾಕ್ಷಿ ಚೇತನ ಪರ್ಯಂತರವಿರುವ ವಿಷಯವು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಮಾನವುಳ್ಳದ್ದು, ಅಂಗರ ಆತ್ಮನೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳದ್ದು, ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಮಾತೃ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಅಭಾವವೂ ಆತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವವು ||

ಚೈತನ್ಯದ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪ್ರಮಾತೃಗಳ ಸಿರಿಕ್ರಮ

ಆ ಚೈತನ್ಯಾಭಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿ ಅಹಂ ಎಂಬ ಶರೀರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡ ಪ್ರಮಾತೃವಿನಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ತೋರುವವು, ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಮೇಯವೂ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತೋರುವುದು ||

^{೨೫} ಯಾವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಅನಿತ್ಯ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ಇರುವವೂ ಅದರಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಪ್ರಮಾಣ ಫಲವು ಸಿದ್ಧಿಸುವ ಕ್ರಮ-

ಪ್ರಮಾತ್ಯವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ವ್ಯಾಪಾರದ ಫಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಸಹ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಸಾನ ಹೊಂದುವುದು ಅದು ಪ್ರಮಾತ್ಯವಿನ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವುದು ||

‘ಸ್ವರೂಪಾನುಭವವು’ ಪ್ರಮಾತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ನೇರಾ ಪ್ರಮಾಣಫಲವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಯಾಗಿರುವುದು ||

ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮ ರೂಪವಾದ ಚೈತನ್ಯಕಾರವು ವಿಷಯಾಕಾರದಂತೆ ಇರುವುದು, ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಕಾರಣಾಧೀನವಾದ ಬುದ್ಧಿಯೆ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವುದು ||

‘ಯೋಽಯಮ್’ ಎಂಬ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ-

ಯಾವುದನ್ನು ನೀನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದೆಯೋ ಅದು ಬಾಹ್ಯವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಮೇಯತ್ವವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ್ದು ಅಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೆಂದು ‘ಅಯಮ್’ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ||

ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರ ವಚನವೂ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೂ ಆತ್ಮನು ಬಾಹ್ಯವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಗೋಚರಿಸುವವನಲ್ಲ ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿರುವುದು ||

ಘಟಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಘಟವೆಂಬ ವಿಷಯವು ಹೇಗೆ ಕಾಣುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವನು ||

ಮೇಲಿನ ದೃಷ್ಟಾಂತ ವಿವರಣೆ

ಘಟದ ಅಸಾಧಾರಣ ರೂಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂಬ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಘಟವೆಂಬ ವಿಷಯವು ತೋರುವುದು, ಆ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಯಾಗಿ ಅಂದರೆ ತಪ್ಪದೆಯಿರುವುದರಿಂದ (ಹೇಗೆ ತೋರುವದೋ) ಹಾಗೆಯೇ-

ಆತ್ಮನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಚೈತನ್ಯ ರೂಪವುಳ್ಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಕರ್ತೃವಲ್ಲದ ಆತ್ಮನು; ನಿತ್ಯವೂ ತೋರುವನು ||

ಆತ್ಮವಲ್ಲದ (ಘಟಾದಿ) ವಸ್ತುವಿನ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಾನಗಳು ^{೨೬}ಪರಸ್ಪರ
ವ್ಯಭಿಚರಿತವಾಗಲು (ತಪ್ಪಿ ಹೋಗಲು) ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವೊಂದೇ
ತಪ್ಪದೇ ಇರುವನು ||

ಯಾವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಇದೆಯೋ ಅದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯದಿಂದ (ಸ್ವರೂಪಚೈತನ್ಯದಿಂದ)
ಇವನು ಆತ್ಮನೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಡುವನು, ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ
ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅನಾತ್ಮತ್ವವೇ ಬಂದು ಬಿಡುವುದು ||

ಇನ್ನೊಂದರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ
ಜಗತ್ತು ಆತ್ಮವೇ ಆಗುವುದು, ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಅಜ್ಞಾತವಾದದ್ದು ಒಂದೂ
ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ||

‘ಅಯಮ್’ ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾರಂಭ-

‘ಅಯಮ್’ ಎಂಬುದರಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವು ಬಹಳವಾಗಿ ಉಪಸ್ಥಿತವಾಗುವುದು,
‘ವಿಜ್ಞಾನಮಯ’ ಎಂಬ ಈ ವಿಶೇಷನದಿಂದ ಅದು ದೂರವಾಗುವುದು ||

ಆತ್ಮವೆಂಬುದು ಜ್ಯೋತಿ (ಪ್ರಕಾಶಕ) ಜಡವಾದ ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು. ಆ ದೇಹಕ್ಕೆ
ಚೈತನ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ (ಅದು ಆತ್ಮವಲ್ಲ)

ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ವಿವೇಚನೆ-

‘ವಿಜ್ಞಾನಮ್’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು, ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ
ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ಆತ್ಮನು ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು ||

**ಅಸಂಗ ಉದಾಸೀನನಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂಬ
ಮಾತು ಹೇಗೆ? ಸಲ್ಲುವುದು? ಎಂದರೆ-**

ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ವಿಜ್ಞಾನದೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡೇ ಚಂದ್ರ ನೊಡನೆ ಸೇರಿ
ತೋರುವ ರಾಹುವಿನಂತೆ ತೋರಿ ಬರುವನೋ, ಅದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನು ವಿಜ್ಞಾನಮಯ
ಎಂದಾದನು ||

ದೃಷ್ಟತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಸದಾ ಕರ್ತೃಕಾರಕವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮನಿಗೆ
ಬುದ್ಧಿಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು ||

^{೨೬}ಘಟಾಕಾರದ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದಾಗ ಘಟಾಕಾರದ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜ್ಞಾನಗಳೂ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು, ಅವುಗಳು ನಿಲ್ಲುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಚಕ್ಕುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇದ್ದರೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇಕೆ?

ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅನಾತ್ಮ (ಜಡ) ವಸ್ತುಗಳು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಕಾರಣ, ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳು ತೋರುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ, ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ ದೀಪವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಇದು ||

ವಿಕಾರಾರ್ಥದ ಮಯಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ನಿರ್ವಿಕಾರ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಗೆ? ಸಲ್ಲುವುದು? ಎಂದರೆ-

ಬುದ್ಧಿಯ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಕೂಡಿಯೆ ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಮೇಯವೆಂತ ಆತ್ಮನು ತಿಳಿಯುವನು ಅದರಿಂದ ಬಾಹುಳ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಮಯಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದೆ ||

^{೨೭}ಬುದ್ಧಿ ಅಥವಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವು ಎಷ್ಟು ಇದೆಯೋ ಅದರಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನು ಅದರ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಮುಖ್ಯಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಚೈತನ್ಯಾಭಾಸ (ಪ್ರತಿಬಿಂಬ) ವೆಂಬ ಒಂದು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು. ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಅನಾತ್ಮವಸ್ತುವಿನ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಹಾಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು ||

ಬುದ್ಧಿಯೇ ಸಾಧನವೆಂದು ಉಪಸಂಹಾರ

ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಇರುವ ದೀಪದಂತೆ ಬುದ್ಧಿಯು ಸಮಸ್ತವಿಷಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಅದರಿಂದ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ (ಸಾಧನ) ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾದದ್ದು ದ್ವಾರಮಾತ್ರ ||

ವಿಕಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಯಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಎನ್ನುವ ಭರ್ತೃಪ್ರಪಂಚರ ಮತ-

^{೨೮}ಇಲ್ಲಿ ಮಯಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ವಿಕಾರವೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಟ್ಟು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿರೋಧವೂ ಅನರ್ಥವೂ ಬರುವುದು ||

ಆತ್ಮನಿಗೂ ಎಲ್ಲಾ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಮಂತ್ರ ವಚನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಿಷೇಧಿಸುವುದರಿಂದ (ಶ್ರುತಿ ವಿರೋಧವು ಬರುವುದು).

^{೨೯}ಲ್ಪಡರ್ಥ ಎಂದರೆ ಪ್ರಕೃತ ವಿಜ್ಞಾನಮ್ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಬುದ್ಧಿ, ಲ್ಪಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಅನ ಎಂದು ಆದೇಶವಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಅದರ ಅರ್ಥ ಬುದ್ಧಿ, ‘ಕರನಾಧಿಕರನಯೋಶ್ಚ’ ಎಂದು ಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲ್ಪಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಅನಂತರ ‘ಯುಪೋರನಾಕೌ’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನ ಎಂಬ ಆದೇಶವಾಗುವುದು ‘ವಿಜ್ಞಾನತೇನೇ ನೇತಿ ವಿಜ್ಞಾನಮ್’ ಎಂದು ಅದರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ.

^{೩೦}“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಭರ್ತೃ ಪ್ರಪಂಚರ ಬೇರೆ ಕಡೆ ವಿಕಾರ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಅಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಬುದ್ಧಿ, ಚೈತನ್ಯವಲ್ಲಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೇಳುವ ಮನೋಮಯ ವಾಕ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಇದು ಇರುವುದರಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನ ಪದವು ಬುದ್ಧಿವಾಚಕ, ಆತ್ಮನು ಬುದ್ಧಿವಿಕಾರವಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಯಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ವಿಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸ್ವವಚನ ವಿರೋಧವೇ ಬರುವುದು ||

ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಕಾರವೇ ಜೀವ ಎಂದರೆ ಮುಕ್ತಿಯ ಆಗದೆ ಹೋಗುವುದು, ಅದರಿಂದ ವಿಕಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಯತ್ ಪ್ರತ್ಯಯವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಪ್ರಾಯಿಕಾರ್ಥ (ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥವೆ) ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಕಾರ ಈ ಜಗತ್ತೆಂದು ರಜ್ಜುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಪಾರ್ಥಗಳಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಆ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು ||

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವಿಕಾರವೆಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ:-

ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂಬುವಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಾರ್ಥ (ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥ)ವೆಂಬುದೇ ಇಷ್ಟ, ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ? ಮುಂದೆಯೂ ಪೃಥಿವೀಮಯ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳುವುದು ||

ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಸಂದೇಹ ಪಡುವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಯೂ ಅಥವಾ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಣಯವಾದ ನ್ಯಾಯದಿಂದಲೋ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು ||

‘ಪ್ರಾಣೇಷು’ ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ದೇಹದಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಶ್ರುತಿಯು ‘ಪ್ರಾಣೇಷು’ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಎಂದರೆ ^{೨೯}ಹದಿನೈದನ್ನು ಹೇಳುವುದು ||

ಅವುಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ‘ಪ್ರಾಣೇಷು’ ಎಂದು ಈ ಸಪ್ತಮೀವಿಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಅನುವರ್ತಿಸಿ ಇದೆಯೋ ಅದೇ ಆತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ||

ಆತ್ಮನ ರೂಪವುಳ್ಳ (ಚೇತನದಂತೆ ತೋರುವ) ಈ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಪ್ರತ್ಯತ್ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತೋರುವುದೂ, ಆ ಎಲ್ಲಾ ಅನಾತ್ಮವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ಅದೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ||

^{೨೯} ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಐದು ಪ್ರಾಣಾ ಪಾನ ಪಾನಖ್ಯಾನ, ಉದಾನ ನಮಾನ ಎಂದೂ ಐದು. ಹೀಗೆ ಹದಿನೈದು ಪ್ರಾಣಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಹ್ಯ, ‘ಹೃದಿ’ ಎಂದು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯ ಈ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣಾವಾಯುವಿನ ಅಧೀನತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಹೆಸರು ಗೌಣವಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ||

ಬುದ್ಧಿಯೇ ಆತ್ಮವೆಂಬ ಪಕ್ಷ ನಿರಾಕರಣ

ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ಜಾತಿಯಾದ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಆತ್ಮವೆಂದು ಇಷ್ಟವೆಂದರೆ; ಅದಲ್ಲ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಶ್ರುತಿಯೇ ಬುದ್ಧಿಗೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು 'ಹೃದಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ||

'ಹೃದಿ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಭೇದವು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ?

ಹೃತ್ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯ ಹೃದಯದೊಳಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತೋರುವುದೋ ಅದೇ ಆತ್ಮ, ಅವನು ಬುದ್ಧಿ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ (ಕಾಮ, ಸಂಕಲ್ಪಾದಿ ಚಿತ್ತ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು) ನೋಡುವನು.

'ಹೃದ್ಯಸ್ತಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಅಂತಃ' ಎಂಬುದು ಏತಕ್ಕಾಗಿ? ಎಂದರೆ-

'ಹೃದಿ' ಎಂದು ಆಧಾರವನ್ನೇ ತೋರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯೊಳಗಿನ ವೃತ್ತಿಗಳೇ ಆತ್ಮನೆಂಬಭ್ರಮೆಯು ಬರಬಹುದು, ಅದನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು 'ಅನ್ತಃ' ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದೆ ||

ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಬರುವ ಸಂಶಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು

ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷ ದೇವತೆ, ಘಟಪಟಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಪ್ರಾಣ (ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳೂ) ಬುದ್ಧಿ, ಬುದ್ಧಿ ವೃತ್ತಿ ಈ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಯಾವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತೋರುವುದೋ ಅದೇ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗಿರುವವನೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ||

ಆತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬುದ್ಧಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವೇ ಆಗಿರುವವು

ಗ್ರಾಹ-ಗ್ರಹಣ-ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂಬ ಅನಾತ್ಮವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾಗಿ ವಿಷಯಪರ್ಯಂತವಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಅನಾದಿಯಾಗಿದ್ದು ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ತೋರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವವು ||

ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನಾದದ್ದರಿಂದ ಬುದ್ಧಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಬಹುದು-

ಈ ಸಂಸಾರ ದಶೆಯಲಿ ಇದ್ದು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಮತ್ತು ಮೊದಲು ಇಲ್ಲದೆ ಈಗ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಲ್ಪಿತರೂಪದಿಂದಲೆ ಯಾವ ನಿತ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಆತ್ಮನು ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿದ್ದು ತೋರುತ್ತಿರುವನೋ ಅವನೇ ಆತ್ಮ, ಜ್ಯೋತಿಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು ||

ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿರ್ಣಯದ ಉಪ ಸಂಹಾರ

ಯಾವುದರ ಅವಲಂಬನೆಯಿಂದಲೆ ಬುದ್ಧಾದಿಗಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟುನಾಶಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುವವೋ, ಅವನನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಆತ್ಮನೆಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಗ್ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡು ||

ಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಗಳು ಬಾಹ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆ ಅನುಸರಿಸಿರುವವು, ಅದರಿಂದ ಬಾಹ್ಯವಾಗಿಯೇ ಅವು ಇರುವುದರಿಂದ 'ಅನ್ತಃ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ (ಆತ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು) ಬೇರ್ಪಡಿಸಿವೆ ||

ಜ್ಯೋತಿಯೆಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದೆಂದರೆ

ಹಾಗಾದರೆ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮನು ಕಾರಣವೆಂದು ಆಗಿಬಿಡುವನು. ^{೩೦}ಕಾರ್ಯದೊಳಗೆ ಕಾರಣವಿರುವುದು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಕಾಣುವುದಷ್ಟೆ; (ಅದರಿಂದ ಜಡವಾಗಿರಬಹುದಷ್ಟೆ) ಕಾಣಾದಮು ತೋಪ ಜೀವಿಗಳೂ (ತಾರ್ಕಿಕರು) ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜಡತ್ವವನ್ನು ಬಯಸುವವರು (ಒಪ್ಪುವರು) ಅವರ ಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಜ್ಯೋತಿಯೆಂದು ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಿರುವುದು ||

^{೩೧}ಅಥವಾ 'ಯೋಽಯಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮವಸ್ತುವಿಗೆ ಮೊದಲು ಬಂಧ ಜ್ಯೋತಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನೆ ಜ್ಯೋತಿ ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳಿರುವುದು ||

ಕಾರಣವು ಜಡವಾದರೂ ಆತ್ಮನು ಜಡವಲ್ಲ-

ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣ ಯಾವುದೆಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಅವಿದ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಒಂದೇ ಸಲ ಪ್ರಕಾಶವಾಗ ಚೈತನ್ಯವೊಂದೇ ಜ್ಯೋತಿಯೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ||

ಅದು ಯಾವಾಗ ಚಿದ್ರೂಪವೇ ಅಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ್ದೇ ಹೇಗೆ?

ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಸಮಸ್ತ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ದೂರೀಕರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮ ಮಾತ್ರವೇ ತತ್ತ್ವವೆನಿಸಿದ ಜ್ಯೋತಿ ಇದು ||

^{೩೦}ಘಟಾದಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ತಿಕೆಯು ಇರುವಂತೆ ಕಾರ್ಯದೊಳಗೆ ಕಾರಣವು ಸೇರಿಯು ಇದೆ. ಅದರಂತೆ ಬುದ್ಧಾದಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿದ್ದರೆ ಜಡವೇ ಆಗಬೇಕಾದೀತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ

^{೩೧}'ಆತ್ಮವೈವಾಯ ಜ್ಯೋತಿಷಾ' ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಕೃತ್-

ಜ್ಯೋತಿಶಬ್ದವು ಕೇವಲ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೇ ಬೋಧಕವಲ್ಲ, ಆತ್ಮನಿಗೂ ಬೋಧಕವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-

ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಸಂವಿತ್, ಚಿತ್ತು, ಪ್ರಕೃತ್, ಆತ್ಮ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು, ಯಾವುದು ಚಾಗರ, ಸ್ಪಷ್ಟ, ಸುಷುಪ್ತಿ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ಇರುವುದೋ ಅದು. ಪರಾಧೀನವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುನಾಶವುಳ್ಳ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಯಾವುದು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದೋ ಅದು ಸ್ವಾರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು ||

ಈ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳನ್ನೂ ಸತ್ತೆ ಪ್ರಕಾಶಗಳನ್ನೂ ಕೋಂದುವು ಈ ಜ್ಯೋತಿ, ಅಲ್ಲದೆ ತಾನೆ ತಾನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು, ಆತ್ಮನಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿರುವುದು ||

^{೨೨} ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಅತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದಲೆ ಎಲ್ಲಾ ಜಗತ್ತೂ ಆರುಭಾವಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದು.

ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯೇ ಪ್ರಕಾಶಕ ಮಿಕ್ಕನಾದದ್ದೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲು ಗಮಕವೇನು? ಎಂದರೆ

ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವು ಅಚೇತನವಾಗಿದ್ದರೂ ಚೈತನ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಇವುಗಳ ಸಮುದಾಯವು ಪ್ರಾಣಾದಿವಾಯುಗಳೊಡನೆ ಈ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದಲೆ ಕಾಣುವವು ||

ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಭಗವದ್ಗೀತಾವಚನವೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆಯೆನ್ನುತ್ತಾರೆ

‘ಸೂರ್ಯನು ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕವನ್ನು ಬೆಳಗುವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕ್ಷೇತ್ರಿಯು (ಅಂದರೆ ಶರೀರದೊಳಗಿರುವ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನು) ಶರೀರವನ್ನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಗೀತಾಸ್ತುತಿಯ ವಚನವು ಪ್ರಮಾಣ ||

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ತಿಳಿಸುವರು

ಮರಕತವೆಂಬ ರತ್ನವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಹಾಲಿನೊಳಗೆ ಇರಿಸಿದಾಗ ಆ ರತ್ನವು ಹಾಲನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಕಾಂತಿ (ಬಣ್ಣ)ದಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮನೂ ಕೂಡ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಶರೀರ ಪರ್ಯಂತರ ಇರುವ ಜಡಸ್ವಭಾವದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ತಾನೇ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವುದು (ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ) ತಿಳಿಯ ಪಡಿಸುವುದು ||

^{೨೨} ಜಾಯರೇ, ಅಸ್ತಿ, ಪರ್ಧತೇ, ವಿಪರೀತತೇ, ಅಪಕ್ಷೇಯತೇ, ನಶ್ಯತಿ ಎಂದು ಜನನ, ಅಸ್ತಿತ್ವ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಬದಲಾವಣೆಗೆ, ಅಪಕ್ಷಯ ನಾಶ ಇವೇ ಆರು ಭಾವವಿಕಾರಗಳು-

ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಮೂಲಾಚ್ಛಾನ್ದ ನಿರೂಪಣೆ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವು ಜಡವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ—

^{೩೩}ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೂ ಯಾವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದೋ, ಅದು ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅನಾದಿಯಾಗಿದ್ದದ್ದು ಆತ್ಮನ ಅವಿದ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ||

ಆ ಆತ್ಮನ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಆವಾರಕವಾಗಿದೆ--

^{೩೪}ಕೂಟಸ್ಥ (ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಿಗೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ, ತತ್ತ್ವಮುಖ ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗುವುದೆಂದೂ ಯಾವುದನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವರೋ ||)

ಯಾವುದರ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೆ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವವೂ ಕಾರಣತ್ವವೂ ಇರುವುದೋ, ಯಾವ ಬೀಜವು ಸಕಲಕಾರ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು ನಾಶವಾದರೂ ಉಳಿಯುವುದೋ ||

ಆ ಅಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿ ನಿತ್ಯವೂ ಇರುವುದು ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯಗಳಿಗೂ ಬೀಜವಾಗಿದ್ದು 'ನವೇದ್ವಿ' 'ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯ ಅನುಭವದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು ||

ಈ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾದ ಚೇತನವೇ ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನಾಭಾಸ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವನು. ಆ ಅಜ್ಞಾನವೂ ತತ್ವವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡದಿರುವಾಗ ಅನುಭವದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ತೋರುವುದು ||

^{೩೫}ಹಿಂದಿನ ವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಜಡವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಿತು. ಆ ಆತ್ಮಾಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಕೀಪಕ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯ ರೂಪದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೂಲಾಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವವಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಕೀಪ ಶಕ್ತಿ, ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಾವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ರಜ್ಜು ತತ್ತ್ವದ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆವರಣ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದಿನ ವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

^{೩೬}ಆವರಣವೆಂದರೆ ನಿಜವಾಗಿದ್ದ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಈ ಶಕ್ತಿ ಆವರಣ ಶಕ್ತಿ ಹಗ್ಗವು ಹಗ್ಗ ಎಂದು ತಿಳಿಯದಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಅದರ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಆನಂದವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮರೆಯಿಸಿ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡಿ ಬಿಡುವ ಶಕ್ತಿ ಆತ್ಮಾಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದರೂ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದದೆಯಿದ್ದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಚಿತ್ತಕಾಶವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು ಅಂದರೆ ತಾನು ನಿಜವಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಾನು ತನ್ನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಲ್ಲದು, ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಅಜ್ಞಾನವು ಮಹಾವಾಕ್ಯದಿಂದ ಬರುವ ತತ್ತ್ವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗಬಲ್ಲದು, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಆವಾರಕವಾಗಿಯೂ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಗಳ ವಿಕೀಪವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಾಧಿತನಾಗುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೇ ಆತ್ಮಾಜ್ಞಾನವೆಂದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞರು ತಿಳಿದು ಹೇಳಿರುವರು.

ಅಜ್ಞಾನವು ಅನುಭವದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವ ಬಗೆ-

ಸಾಕ್ಷಿಯೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ 'ನವೇದ್ವಿ' ಎಂಬ ಅಜ್ಞಾನವು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾದ ಚೈತನ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ (ಅಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ) ಸರ್ವಧಾ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ||

ಐಶ್ವರ್ಯವೂ (ನಿಯಾನುಕತ್ವವೂ) ಕಾರಣತ್ವವೂ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವವೂ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ
ನಿಯಮ್ಯ-ಕಾರ್ಯ-ಸಾಕ್ಷ್ಯವೆಂಬುವ ವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದ
ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವವು ||

ಅಜ್ಞಾನವೇ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಾಧಕ

ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಗ್ ಚೈತನ್ಯದ ಅಭಾಸವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮನ
ಕಾರಣತ್ವಾದಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ||

ಚೈತನ್ಯಾಭಾಸವುಳ್ಳ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನದೊಳಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಬುದ್ಧಿ
ಮೊದಲಾಗಿ ವಿಷಯ ಪರ್ಯಂತವಿರುವ ವಸ್ತುಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುವುವು ||

**ಎಲ್ಲವೂ ಆತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿದ್ದು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಾದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲೇ
ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಏಕೆ? ಬರುವುದು?-**

ತನ್ನ ಕಾರಣ ಅಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧವು ಬುದ್ಧಿಗೆ^{೩೫} ಇರುವುದರಿಂದ ಚೈತನ್ಯಾಭಾಸವು ಅದರಲ್ಲಿ
ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವರಿಗೂ ಅಭಿಮಾನವು ಹುಟ್ಟುವುದು ||

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಈಗ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ)- ಕಾರಣಕ್ಕೆ ವ್ಯವಧಾನವಿಲ್ಲದೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ
ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ಚೈತನ್ಯಾಭಾಸ (ಪ್ರತಿಬಿಂಬ) ವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ
ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟುವುದು ||

ಅದರಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲೇ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನವು
ಹುಟ್ಟುವುದು, ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞರಿಗೂ ಬರುವುದು |

^{೩೫}ಬುದ್ಧಿಗೆ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನ, ಅದರ ಸಂಬಂಧವು ಬುದ್ಧಿ ರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇದೆ, ಮೊದಲು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಅಜ್ಞಾನದ ಚೈತನ್ಯಾಭಾಸವೂ ಅನಂತರ ನೇರಾಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲೂ ಆಗುವುದು, ಅದರಿಂದ ಅತ್ಮಾಭಿಮಾನ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವರಿಗೂ ವಿಜ್ಞಾನವಾದಿ ಬೌದ್ಧಾದಿಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವುದು|| '(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಭ್ರಮೆಯೂ ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ.

ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯಭಾಸವುಂಟಾಗುವುದು,
ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ ಉಂಟಾಗುವುದು ||

ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಇವನಿಗೆ
ಚೈತನ್ಯಭಾಸವುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆತ್ಮನು ಮೂಲಕಾರಣದೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ
ಕಾರ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವನು ||

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತೆಯ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಇರುವ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಘಟಾದಿ ವಿಷಯ ಪರ್ಯಂತರ
ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಾನವರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ||